

UN LOT NOU DIN TEZAURUL DE DENARI ROMANI IMPERIALI DESCOPERIT LA MUNCCELUL DE SUS, COM. MOGOȘEȘTI-SIRET, JUD. IAȘI

Delia Moisil*

Abstract

A group of nine Roman *denarii*, found recently in the treasure of the Bucharest branch of the National Bank of Romania, are added to the hoard found in 1963 in Muncelul de Sus, com. Mogoșești-Siret, department of Iași. The total number of coins known to be part of this hoard thus reach 678 pieces, all in silver; the date of the most recent coin is not changed by the addition of the small group of *denarii*.

Key words: Roman Empire, *denarii*, hoard, Muncelul de Sus, Marcus Aurelius.

În cursul anului 2012, în cadrul expertizelor efectuate la Sucursala Municipiului București (SMB) a Băncii Naționale a României, am găsit un număr de nouă denari romani¹, înregistrați ca provenind de la Sucursala Iași a Băncii Naționale a României, unde fuseseră predați de către prof. Gh. Jescu. În actele de preluare, piesele figurau ca fiind donate de către elevi de la Școala Generală din Muncelul de Sus, com. Mogoșești-Siret, jud. Iași (10 noiembrie 1980).

Localitatea menționată apare în literatura de specialitate, începând cu anul 1964, ca loc de descoperire (în 1963) a unui tezaur de denari romani republicani și imperiali (Mitrea 1964a, nr. 58; Mitrea 1964b, nr. 58; Chițescu 1968, 662; Mihăilescu-Bîrliba 1970, nr. 52; Winkler 1971, 99; Chițescu 1971, 403; Mihăilescu-Bîrliba 1980, 272, nr. 157; Sanie *et al.* 1980; Chițescu 1981, nr. 125; Sanie 1981, 196, nr. 21; Mitrea 1981, 386, nr. 148; Sanie 1983-1984, 151; Mitrea 1984, nr. 109; Ungureanu 2001, 10-20; Moisil, Depeyrot 2003, nr. 288; Depeyrot, Moisil 2008, nr. 73). Tezaurul a fost găsit întâmplător și, cum se întâmplă de multe ori în astfel de cazuri, piesele din componența lui s-au risipit în mai multe locuri. Pe măsură ce informațiile despre tezaur și piesele din componența lui au ajuns la îndemâna specialiștilor, numărul total al pieselor considerate parte din tezaur s-a modificat (Depeyrot, Moisil 2008, nr. 73).

O primă structură a tezaurului a fost furnizată de B. Mitrea (Mitrea 1964b, 58): 366 de monede recuperate dintr-un lot de 370 – denari republicani 13, Marcus Antonius 202, Nero 6, Galba? 1; Otho 1; Vitellius 2; Vespasianus 80; Titus 6; Domitianus 17; Nerva 2; Traianus 19 (1 fiind o drachmă liciană); Hadrianus 15; Antoninus Pius 2. Cea mai recentă monedă înregistrată era din 147-148.

Începând cu anii '80, numărul verificabil al pieselor provenind din acest tezaur ajunge la 669. Catalogul lor a fost furnizat de Sanie *et al.* 1980 – 666 de monede și Ungureanu 2001 – 669 de monede. B. Mitrea (Mitrea 1984, nr. 109) reia structura tezaurului în cronică sa, după Sanie *et al.* 1980, dar ajunge la concluzia că numărul

* Muzeul Național de Istorie a României București. E-mail: delia.moisil@gmail.com.

¹ PV 31/20 martie 2012.

total al monedelor provenind din acest tezaur ar fi de 677. Această structură este apropiată de cea finală obținută de noi după adăugarea lotului de la SMB (678 de piese); nu este exclus ca B. Mitrea să fi avut ocazia să vadă acest lot sau un grup din care făcea parte și acesta.

Tabel 1 – Structura pe emitenți a tezaurului descoperit la Muncelul de Sus, com. Mogoșești-Siret, jud. Iași, înainte și după includerea în componență a lotului de la SMB.

Emitent	Lotul SMB-BNR	Tezaurul Muncelul de Sus - nr. total de piese		
		Mitrea 1984	Sanie <i>et al.</i> 1980; Ungureanu 2001	Sanie <i>et al.</i> 1980, Ungureanu 2001 și lotul SMB-BNR
Republica Romană	1	154 (13+141 Marcus Antonius)	152	153
Nero		1	1	1
Galba		2	2	2
Otho		1		
Galba sau Vespasianus			1	1
Vitellius		3	3	3
Vespasianus	2	67	68	70
Titus		6	6	6
Domitianus		36	34	34
Nerva		10	10	10
Traianus	3	105	102	105
Hadrianus		96	96	96
Antoninus Pius	1	128	127	128
Marcus Aurelius	1	58: 45 +13 Lucius Verus	57	58
Hibrizi			7	7
Imitații	1 (turnată)		3	4
Ilizibil		1		
TOTAL	9	677	669	678

Din cele nouă exemplare găsite la Sucursala Municipiului București a Băncii Naționale a României, șapte emisiuni pot fi determinate complet. Patru dintre acestea sunt emisiuni prezente în tezaur în mai multe exemplare, ceea ce face cu atât mai plauzibilă atribuirea acestui lot tezaurului de la Muncelul de Sus: Marcus Antonius, Crawford 544 - 139 exemplare; Vespasianus, RIC 65, a. 73 d. Hr. - 3 exemplare; Traian, RIC 108, a. 103-111 d. Hr. - 2 exemplare; Diva Faustina I, RIC 344, post 141 d. Hr. - 6 exemplare.

Lotul găsit la Sucursala Municipiului București a Băncii Naționale a României include un denar turnat, imitând tipul RIC 241, Roma, a. 77-78 d. Hr. (emis în vremea lui Vespasianus, pentru Domitianus caesar), cu legende având literele reliefate neunitar și cu urme de decupaj pe marginea piesei, provenite de la detașarea dintr-un tipar multiplu. Din păcate, nu am putut verifica dacă această piesă este singulară sau nu

în cadrul tezaurului – publicațiile anterioare nu menționează prezența vreunui exemplar similar.

Datarea tezaurului găsit în 1963 la Muncelul de Sus nu este modificată prin adăugarea acestui grup de nouă denari; lotul prezentat nu face decât să completeze tezaurul și informațiile cu privire la structura lui.

Catalog

1. Marcus Antonius

denar

AR, 2.93 g, 17.4x18.2 mm;

[ANT AVG / III]VIR R.P.C

[LEG] II[I]?

Crawford 544/?, a. 32-31 î. Hr.

2. Vespasianus

denar

AR, 2.79 g., av./rv.: 12, 20.2x19 mm;

IMP .CAES. VESP. – [AVG] CENS

PONTIF - MAXIM

RIC 65, Roma, a. 73 d. Hr. (a doua parte a anului).

3. Vespasianus?

denar

AR, 3.19 g, av./rv.: 6, 17.7x16.8 mm

[IMP CAES VESP?][AVG.PM.COS.III]

VICTORIA [AVGVSTI]

RIC 52?, Roma, a. 72, 73 d. Hr.

4. Imitație după Vespasianus, pentru Domitianus caesar

denar

AR, 3.05 g, av./rv.: 8, 18.3x16.9 mm; turnat, decupat (dintr-un tipar multiplu?) în două locuri.

CAESAR AVG F - DOMITIANVS

COS V

Tip RIC 241, Roma, a. 77-78 d. Hr.

5. Traianus

denar

AR, 2.69 g, av./rv.: 6, 19.6x19 mm;

IMP.TRAIANO AVG GER. DAC PM TRP.

COS V P.P. SPQR OPTIMO PRINC., [VESTA] în exergă?

MIR 350b, a. 111; RIC 108.

6. Traianus

denar

AR, 3.30 g, av./rv.: 6, 18.1x18.6 mm;
IMP.TRAIANO AVG GER. DAC PM TRP.
COS .V P.P. SPQR. OPTIMO. PRINC.
MIR 278b, cca 108-109.

7. Traianus

denar

AR, 2.58 g, av./rv.: 6, 17.5x17.2 mm;
[IMP.CAES.NER.TRAIAN.OPTIM. AVG GER. DAC PARTHICO]
PM TRP.COS VI. PP. SPQR.
MIR 558v, 20 februarie – toamna lui 116.

8. Antoninus Pius, pentru Diva Faustina I

denar

AR, 3.45 g, av./rv.: 8, 18.1x17.2 mm; piesa prezintă urme de răzuire atât pe avers cât și pe revers
DIVA - FAVSTINA
AETE-R-NITAS
RIC 344, Roma, post 141 d. Hr.

9. Marcus Aurelius, pentru Lucius Verus

denar

AR, 2.52 g, 18.2x17.3 mm;
L VERVVS AVC ARM ...
rv. iliz. [TRP III IMP II COS II, Armenia așezată spre stânga sau TRP IIII IMP II COS II, Parthia]
RIC ?, a. 163-169 d. Hr.?

Bibliografie

- Chițescu 1968 – M. Chițescu, 1968, *Unele aspecte ale relațiilor dintre Dicles și Marcus Antonius în lumina descoperirilor numismatice (o problemă de geografie istorică)*, SCIV, 19, 4, 655-665.
- Chițescu 1971 – M. Chițescu, 1971, *Tezaure romane ascunse pe vremea lui Antoninus Pius în Dacia*, SCIV, 22, 3, 401-410.
- Chițescu 1981 – M. Chițescu, 1981, *Numismatic Aspects of the History of the Dacian State, The Roman Republican Coinage in Dacia and Geto-Dacian Coins of Roman Type*, Oxford, British Archaeological Reports International Series 112.
- Depeyrot, Moisil 2008 – G. Depeyrot, D. Moisil, 2008, *Les trésors de deniers de Trajan à Balbin en Roumanie*, Wetteren.
- Mihăilescu-Bîrliba 1970 – V. Mihăilescu-Bîrliba, 1970, *Circulația monetară la triburile libere de la răsărit de Carpați (sec. II – IV e.n.)*, *Memoria antiquitatis*, 2, 281-344.
- Mihăilescu-Bîrliba 1980 – V. Mihăilescu-Bîrliba, 1980, *La monnaie romaine chez les Daces orientaux*, Bucurest.
- Mitrea 1964a – B. Mitrea, 1964, *Descoperiri recente și mai vechi de monede antice și bizantine în Republica Populară Română*, SCIV, 15, 4, 568-580.
- Mitrea 1964b – B. Mitrea, 1964, *Découvertes récentes et plus anciennes de monnaies antiques et byzantines sur le territoire de la République Populaire Roumaine, Dacia*, N. S., 8, 371-384.

- Mitrea 1981 – B. Mitrea, 1981, *Découvertes monétaires en Roumanie, 1980, XXIV, Dacia, N. S., 25, 381-390.*
- Mitrea 1984 – B. Mitrea, 1984, *Découvertes monétaires en Roumanie, 1981, 1982 et 1983, XXV, XXVI et XXVII, Dacia, N. S., 28, 1-2, 183-190.*
- Moisil, Depeyrot 2003 – D. Moisil, G. Depeyrot, 2003, *Les trésors de deniers antérieurs à Trajan en Roumanie, Wetteren.*
- Sanie et al. 1980 – Ș. Sanie, S. Sanie, M. Cojocaru, 1980, *Tezaurul de la Muncelul de Sus și unele probleme ale circulației monetare în Moldova, Cercetări Istorice, Muzeul de Istorie a Moldovei, 11, 249-268.*
- Sanie 1981 – S. Sanie, 1981, *Civilizația romană la est de Carpați și romanitatea pe teritoriul Moldovei, secolele II î.e.n. – III e.n., Iași.*
- Sanie 1983-1984 – S. Sanie, 1983-1984, *Considerații asupra descoperirilor de monede romane republicane și imperiale pe teritoriul județului Iași, Cercetări istorice, Muzeul de Istorie Iași, 14-15, 147-152.*
- Ungureanu 2001 – C. Ungureanu, 2001, *Muncelu de Sus, în Monnaies et parures du musée d'histoire de Iași, 2, Iași, 10-20.*
- Winkler 1971 – J. Winkler, 1971, *Despre pătrunderea denarilor lui Marcus Antonius în Dacia, Studii și cercetări de istorie veche, 22, 1, 97-105.*

Planşa (2:1)